

Методика викладання української мови досі не використовувала результатів цих психолінгвістичних досліджень, оскільки вважалося, що для рідної мови проблема комунікативного мовлення не стоїть.

Саме тому, питання комунікативного підходу до розвитку українського мовлення молодших школярів досі залишається недостатньо розв'язаним в теорії і практиці роботи сучасної школи. Його розв'язання можливе лише за умови комунікативного спрямування навчально-виховного процесу та формуванням культури мовлення взагалі.

Шлях до володіння мовою через навчання

С.І. ЛІСОВА

Київський міський педагогічний коледж

А.П. ЛІСОВА

Школа Монтесорі, м. Київ

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ УДОСКОНАЛЕННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Мислення – це опосередковане й узагальнене пізнання предметів та явищ реальної дійсності в їх загальних суттєвих ознаках і властивостях, у їх зв'язках та відношеннях. За структурою це найскладніший психологічний процес, що поєднує в собі всі інші процеси.

Щоб навчити спеціаліста початкової школи учнів 1–4 класів логічно мислити, потрібно досить серйозно продумувати систему роботи на кожному уроці згідно з виучуваним матеріалом за лінійно-концентричним принципом програми, починаючи з формування та удосконалення умінь аналізувати зміст навчання, зіставляти його складові частини, виділяти істотне, головне у ньому, систематизувати та класифікувати. Центром уваги на цьому рівні мусить бути змістова сторона матеріалу.

Піднімаючись на сходинок вище, потрібно подбати про дидактичні умови забезпечення логічного мислення школярів, урахувавши специфіку програмового матеріалу, його складність та доступність віковим особливостям дітей молодшого шкільного віку.

Розвиток логічного мислення в навчальній діяльності учнів потрібно цілеспрямовувати, формувати в певній системі необхідні уміння: цінувати навчальний час, без зволікань переключатися на нові види робіт, добре орієнтуватися у змісті підручника, продумувати в “умі” послідовність дій для правильного виконання самостійної роботи, а саме: з чого починати, що робити потім, який буде результат, як перевірити правильність виконаного завдання. Організованість, зосередженість, наполегливість зусиль неможливо сформувати й удосконалити, якщо учневі невідома мета діяльності: тому доречно з перших днів навчання привчати і до такої логіки мислення, як: “Подумайте, для чого ми проводимо цю бесіду? Яка мета нашої з вами роботи? Що ми

спілкуванню є найприроднішим. Отже, вчити учнів українськомовному говорінню доцільно, в першу чергу, через формування в них комунікативного мовлення, яке, водночас, є першочерговою самостійною метою на початковому етапі навчання української мови в школі.

Таким чином, постає важливе завдання

а) теоретичної розробки проблеми формування комунікативного мовлення в українській методикі

б) розробки методів і прийомів формування комунікативного мовлення на різних етапах навчання мови.

дізнаємося, коли дамо лише назву всім предметам, які є на малюнках, і не продовжимо роботу з іншими питаннями?” Поступово можна запитати ускладнюючі: “Яка мета нашого завдання? Якого результату можна чекати? Що можна передбачити?” Якщо такі питання будуть постійно “гостями” на кожному уроці, то школярі усвідомлюватимуть мету уроку, проміжний результат від виконання кожного виду завдання, кінцевий результат, якого будуть досягати.

Концентруючи нашу увагу лише на проблемі розвитку логічного мислення в роботі над матеріалом, можна відзначити, що методичні прийоми для цього є достатньо, а от додатковий матеріал до основного змісту навчального закладеного у підручниках, не досить для цілеспрямованої роботи з розвитку логічного мислення щодо конкретно виучуваної теми вимогами програми.

У методичних статтях, надрукованих в педагогічно-методичних журналах, часто пропонують класифікувати матеріал за частинками мови, граматичними ознаками; групувати предмети за видовими й родовими поняттями; знаходити зайві слова у групі запропонованих.

До прийомів роботи можна додати й такі:

- назвіть слова, які “допомагають учитися”;
- стягніть частини прислів'їв, які “розумні вітерець”;
- згрупуйте дієслова за дієвідмінами;
- згрупуйте слова за основою на твірні м'який приголосні та не шиплячий;
- пізнайте слова за їх лексичним значенням, погрупуйте за родами, доповніть ряди самостійно наведеними прикладами;
- утворіть слова із окремих значущих частин запропонованої лексики;

- замінити твір із "зимовими", ("літніми", "осінніми") словами;
- замінити твір, використовуючи "сміливі"
- виберіть можливі ознаки до запропонованих
- виберіть назви до поданих ознак;
- чи до одного й того ж роду належать в російській та українській мовах (дріб, мозоль, тюль, Сибір, біль, ступінь);
- за поданими схемами виберіть зміст речень, написавши однією темою;
- доведіть, де будуть словосполучення в поданому матеріалі, а де речення?;
- знайте предмети за їх описом, запишіть їх за їх позначення, поясніть правопис;
- виділіть із поданої групи прислів'я лише на певну тему;
- запишіть твір за поданим початком;
- запишіть деформований план в логічній послідовності.

Доречно також віддати належне таким давнім прийомам роботи для розвитку логічного мислення, як уявна екскурсія до "Словникової скарбнички", "На галявину Всезнайок", у "Яр помилко", на "Острів фантазійних виразів", на "Поле фарб" та ін.

Найважливішим для майбутнього спеціаліста початкової ланки необхідно усвідомити, що:

- оптимальне поєднання навчання мови з логічними вміннями логічного мислення – запорука успішного виявлення та розвитку потенційних здібностей молодших школярів;
- лексичний матеріал для логічних вправ має бути дітям доступним для розуміння;
- наочність повинна мати відповідний розмір естетичний вигляд;
- словниково-логічні вправи мусять містити елемент проблемності.

Учні повинні в роботі над такими вправами переконувати вміння вбачати головне й другорядне, доводити правильність свого судження, висловлювання; уміти ставити запитання та, зрозуміло, відповідати на запитання інших.

Більш серйозних результатів у розвитку логічного мислення молодших школярів можна досягти шляхом виконання проблемних завдань на лексичному, морфологічному, лексичному та синтаксичному матеріалі. Виконання їх потребує певних розумових труднощів, але діти задовольняють у процесі роботи над такими вправами свої внутрішні пізнавальні потреби, покращуючи розумові здібності.

Учням цікаво виконувати вправи такого типу,

I. Скільки слів записано?

$\frac{x}{z}$ рам $\frac{m}{d}$ очка $\frac{m}{d}$ ерен $\frac{ж}{ш}$ ах $\frac{с}{з}$ віт

$\frac{с}{з}$ уд $\frac{г}{к}$ ава $\frac{п}{б}$ рати $\frac{п}{б}$ орг $\frac{п}{б}$ ік

-Які з них мають таке лексичне значення:

- поверхневий шар ґрунту, вкритий травою і пронизаний її коренями (дерен);
- усе, що оточує людину, земля з усім, що на ній є (світ);
- місце біля берега для причалювання суден (порт)
- Який висновок ви зробили, виконавши цю вправу?

II. Доведіть вибір закінчення у словах вірша

Ви в ірії линете від сірого туман $\frac{а}{у}$,

від сірих днів, від сум $\frac{а}{у}$ і нудьги

на срібло чистее спокійного лиман $\frac{а}{у}$

на пишні береги

Олександр Олесь

III. Який префікс виберете для написання?

Обґрунтуйте правильність виконаного завдання.

$\frac{при}{пре}$ мудрий $\frac{з}{с}$ шити $\frac{с}{з}$ терти $\frac{роз}{рос}$ хитати

$\frac{без}{бес}$ хитрісний

IV. Чи є зайве слово в групах дієслів. Доведіть.

1. Розмалював, прикрасила, жити, зачарував, набіг.

2. Упіймати, стукотить, заспівати, крикнути, впасти.

3. Вдивляється, стукотить, попливуть, усміхається, радіє.

4. Прибігла, защебетала, завітав, танцювала, малювала.

5. Цвірінькають, курличе, кукурікають, тьохкають, гомонять.

V. Які правила потрібно знати, щоб правильно слова записати?

Добре там живе $\frac{ться}{ця}$, де гуртом сіє $\frac{ця}{ться}$

Як (не) нагне $\frac{сся}{шся}$, то й гриба (не) найдеш

Як торкне $\frac{шся}{сся}$ колючок – він згортає $\frac{ця}{ться}$

в клубок.

(Не) вгадає ніяк?

Підказати? Це [йіжак].

VI. Чи можна із поданих слів скласти окремі синонімічні групи. Як міркуєте?

Сильний, журливий, задушевний, дужий, печальний, щирий, рослий, потужний, великий, сумний, високий, чуйний, невтішний, міцний, сердечний.

Мета розвитку логічного мислення з

використанням проблемних завдань – це інтенсивний цілеспрямований прояв усіх пізнавальних та потенційних можливостей учнів, прояв їх волі, зусиль, прагнення пізнати щось нове, більш глибоко усвідомити виучуваний зміст, пересвідчитися у власних знаннях.

Тому доречно в майбутніх спеціалістів

початкової ланки освіти розвивати логічне мислення на заняттях саме шляхом проблемного підходу до вивчення мови, щоб, навчаючи молодших школярів рідної мови, вони чітко знали

Чого вчити? Як їх вчити? Чому саме так, а не інакше?

О.М. ОБЕДНІКОВА, Т.С. МАРКОТЕНКО

Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка

ЗАГАДКИ ЯК ДИДАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ ПРИ ВИВЧЕННІ БУКВ Я, Ю, Є

З метою розширення уявлення учнів про навколишній світ, розвитку їхнього мовлення та мислення, уміння зіставляти, на уроках мови використовуються загадки. При вмільому та доречному застосуванні вони допомагають вчителю початкових класів активізувати увагу дітей, збагатити їх активний словник, сприяють вдосконаленню техніки читання, виробленню літературної вимови, формуванню грамотного письма та й просто можуть зацікавити учнів при вивченні певної теми.

Рекомендуємо використовувати загадки при вивченні букв я, ю, є.

Пропонуємо кілька варіантів роботи.

1. Відгадайте загадки. Запишіть слова-відгадки й порахуйте в них кількість звуків і букв.

Що це, друже? От послухай:

Дві голублі – поза вуха,

А на очі – коліщата,

І на ніс сідло горбате.

(Окуляри)

Мала, зелена я була,
Рожевіть потім почала.

На сонці почорніла, -

І ось тепер я спіла.

На паличці між листям

Тебе давно я жду.

Ти з'їж мене, а кісточку

Зарий в своїм саду.

(Вишня)

Що то за твір, що ні чоловік, ні звір, а має вуса?

(Ячмінь)

2. Відгадайте загадки. Слова, у яких пишуться букви я, ю, є, запишіть у два стовпчики: у перший ті, у яких ці букви позначають звуки [а], [у], [є] та м'якість попереднього приголосного, у другий – коли ці букви позначають звуки [йа], [йу], [йє].

Біла рілля, чорне насіння;

Лиш той посіє, хто розуміє.

(Папір, писання)

Білий кінь по чорному полю

Залишає білий слід за собою.

З кінця в кінець скаче.

Мовчки щось усім каже.

(Крейда і дошка)

Коло вуха завірюха, а у вусі ярмарок.

(Бджоли)

А що то за коні в гаю на припоні:

Довгасті, голчасті, зеленої масті,

Нікого не возять, лише солі просять.

(Огірки)

Чорна корова людей коле, а біла воскрешає.

(Ніч і день)

3. Виділіть у загадках слова з буквою я. Назвіть звуки, які на письмі позначаються цією буквою.

Хоч не шию я ніколи,

Та гілок завжди доволі.

(Іжак)

Круглі озерця ніколи не замерзають.

(Очі)

Вам його дано, а люди користуються.

(Ім'я)

Я труд поважаю: все літо літаю у поле, до гни збираю медок із різних квіток. Кого не злюблю, то жалом колю.

(Бджола)

4. Відгадайте загадки. Яка відгадає відповідас такій звуковій моделі: - • = • - ?

В Полотняній стороні

По річці Простині

Пароплав пливе навгад –

То вперед, то назад.

А за ним гладінь сама –

Ані зморщечки нема!

(Утюг)

Стоїть, колихається, головою величається, торкнеш – кусається.

(Будяк)

Під землею птиця кубло звилла і яєць нанесла.

(Картопля)

Має шкір сім, витискає сльози всім.

(Цибуля)

Куди ступиш – всюди маєш,

Хоч не маєш, а вживаєш.

(Повітря)

Хвіст, як ниточка, сама – як калиточка, а сім'я як сім'я.

(Миша)

5. Відгадайте загадки, встановіть значення букви я у словах-відгадках.

Вертиться, крутиться, ніколи не стане,

На ній живуть люди, і гори, і ями.